

TALHIÈRS

DICCIONARI
DE
MAS

Constitucion d'una basa iconografica per l'ensenhament de l'istòria en cycle 3

Marie Lorente - 2016

*Projecte menat al CIRDÒC dins
l'encastre del Màster 2 « Mestièrs de
la cultura e del patrimòni en país
d'Òc » - Universitat de Tolosa II Jean
Jaurès*

I - Pichòta guida de la recèrca e
de l'utilizacion dels imatges

Guida

Presentacion

Aquela guida permet de rapelar qualques nocions essencials sus l'emplec dels imatges. Es necessari de familiarizar los escolans a las nocions de drech d'autor e de propietat intellectuála. L'exploitacion de l'imatge pòt donar a aquelas nocions una valor concrèta dins l'espaci escolar. Aquela sensibilizacion tòrna emplegar tanben lo programa d'informatica (B2i) que los escolans de cors mejan deuràn mestrejar a la fin del cicle. Quand cèrcan d'imatges per un dever quin que siá, per un expausat per exemple, los cal sensibilizar a aquelas nocions amb una presentacion dels espleches de mestrejar. Lor caldrà tanben rapelar qu'aquel compòrtament se poirà tanben integrar dins l'encastre de l'ensenhament moral e civic.

I/ Usatge de l'iconografia en classa

Per l'ensenhament de l'imatge, es possible de desvolopar l'esperit critic e la capacitat d'analisi de l'escolan de cicle 3. L'enfant apren a pensar d'el-meteis mercés a son passatge per un supòrt ludic e familiar. L'estudi iconografic es un mejan d'implicar dirèctament l'escolan dins l'aprendissatge de l'istòria. D'efièch, quand s'emplega un metòde dich actiu, l'imatge es un supòrt dels bons per memorizar de nocions aprèp aver captat la curiositat de l'enfant e l'aver daissat soscar sus un eveniment. Las questions principalas que se pòdon pausar son :

- quin es la natura del document ?
- qual es lo subjècte representat ?
- qual es l'autor ? A quina data ? Qual es lo contèxte de creacion ?
- lo document es contemporanèu de la scèna representada ?

L'escolan pòt coma aquò prene consciéncia del trabalh de l'istorian. D'autant mai l'investiment de l'enfant es grand e d'autant mai la memorizacion es facil e eficaça per el.

L'imatge pòt aver mai d'un objectiu :

- provocar un questionament ;
- establir una basa del saber istoric o aver una valor de sintèsi ;
- illustrar un prepaus ;

Verificar la fiabilitat d'una sorsa es primordiala. Per aquò far, es necessari de s'entresenhar sus l'autor e l'exactitud de las informacions, la data de publicacion (per èsser segur que las informacions son pas obsolètas). Enfin, l'identificacion de la sorsa deu aparéisser clarament.

Cada supòrt a sa pròpria normalizacion de citacion de la sorsa.

Per exemple, se s'agís de fotografia : **Nom e Pichòt nom** de l'artista, **títol** de l'òbra, **data** de sa realizacion, **luòc** ont la fotografia es estada presa, **detentor dels dreches** (precedit del signe ©),

Per mai d'informacions la visita del site seguent es recomandada :

<http://users.skynet.be/fralica/refer/theorie/annex/refbibl.htm#encycl>

II/ Drech d'autor e drech de l'imatge

A- Drech d'autor

En França, lo drech d'autor es lo drech del creator. Es regit per lo còdi de la propietat intelectual creat per la lei del 1er de julhet de 1992. Aquel drech protegís las òbras de l'esperit, valent a dire una creacion originala (que conten una traca de la personalitat de l'autor) que prend còrps dins una forma. L'òbra es protegida emai se l'autor a pas fach d'accion especifica. Lo depòst de las òbras permet de constituar de pròvas de sa creacion en cas de litigi e pòt, per exemple, se far alrèp d'una societat de percepcion e de reparticion dels dreches d'autors coma la SACEM (per la musica) o l'ADAGP (per los imatges). Es important de saber que lo drech d'autor protegís pas ni las idèas ni los metòdes pedagogics.

Los autors an donc de dreches morals e patrimonials que concernisson la representacion e la reproduccion : es per aquela rason que tota reproduccion sens l'avís de l'artista o de sos aguments-drech es un delit.

Los dreches patrimonials garantisson al creator la causida d'emplegar diferents mòdes d'expleitacion e una remuneracion en contrapartida. L'autor pòt vendre o renonciar a sos dreches patrimonials se o vòl o las servir ; l'òbra passa alara dins lo domeni public 70 ans aprèp la mòrt de son creator. Se s'agís d'una òbra dicha de collaboracion la proteccion de 70 ans comença al moment del decès del darrièr collaborator, mentre que las òbras anonimas o collectivas (òbras jos la direccion d'una sola persona) la proteccion comença a la data de publicacion de l'òbra. Quora es tombada dins lo domeni public pòt èsser utilizada sens cap d'autorizacion mas deu pas jamai portar prejudici als dreches morals del creator. Aquelas modalitats pòdon variar d'un país a l'autre, mas parlam aquí pas que del drech francés.

Los dreches morals son ligats al respècte del nom de l'autor e a la qualitat de son òbra. Son perpetuaus e inalienables. A la mòrt de l'autor, aquel drech es donat als aguments-drech ; aquò concernís lo drech de divulgacion, lo drech a la paternitat, lo drech al respècte de l'òbra e a la possibilitat de se retirar.

Tota infracció al dret d'autor es considerada coma una contrafecció e es sancionada penalament. La jurisdicció civila pòt condemnar lo contravenent fins a 300.000 euros d'emenda e 3 ans d'enpresonament.

Ça que la, la lei autoriza, per l'article L.122-5 del còdi de la propietat intellectuala, l'utilizació de l'òbra sens autorizació de l'autor dins d'unes cases :

- la representacion dins l'encastre familiar ;
- la reproduccion estrechament reservada a l'usatge privat del copista ;
- jos reserve que sián indicat lo nom de l'autor e la sorsa ;
- la parodia, lo pastiche e la caricatura ;
- la citacion (reproduccion parciala e brèva de l'òbra) ;
- al benefici de las personas empachadas ;
- l'excepció al benefici dels musèus, bibliotècas et servicis d'archius ;
- l'utilizació dins una tòca d'informacion, d'una òbra d'art grafica, plastica ou arquitecturala ;

Atencion : l'excepció de citacion pren pas en compte l'imatge.

Un escolan que farga un trabalh pedagogic (redaccion, poèma, dessenh, etc.) e que daissa una marca de sa creativitat es un autor qu'a de dreches. Se l'ensenhant vòl publicar lo trabalh d'un escolan, per exemple sur l'ENT (Espaci Numeric de Trabalh) o lo blòg de l'escòla, deu obténer una autorizació d'aquel darrièr e de sos representants legals. Se l'òbra es collectiva cap d'autorizació es pas requista. La causida de la licéncia amb los escolans es fòrça importanta. A cada còp que l'ensenhant voldrà publicar los trabalhs de l'escolan, sus un autre supòrt o mòde d'exploitacion, deurà tornamai obténer las autorizacions requistas.

Aquí la bostia d'otisses d'Eduscol per tal de telecargar las autorizacions evocadas çai-dessús :

<http://eduscol.education.fr/internet-responsable/ressources/boite-a-outils.html>

Las sorsas de l'òbra originala devon èsser mencionadas e cal demandar l'autorizació a l'autor de poder publicar se son òbra es pas jos licéncia liura o s'es pas encara passada dins lo domeni public. Se l'escolan fa un expausat, li cal rapelar de notar las sorsas dels documents qu'a utilizats.

B- Dret de l'imatge

Los dreches relatius a l'imatge son los meteisses que los citats anteriorament. Quand se parla de dreches de l'imatge cal plan diferenciar « l'imatge de l'objècte » de « l'objècte » el-

meteís. Per demandar l'autorizacion de difusion a un autor sufís de li escriure o de contactar son editor.

Las ressorsas educativas liuras pòdon èsser utilas per los ensenhaires perque i pòdon trobar d'espleches pedagogics de totas menas subre diferents supòrts qu'existisson dins lo domeni public o publicat jos licéncia dobèrta. Aquel sistèma es tanben ligat a una causida ideologica. En efiech, tota persona pòt decidir de metre de REL a la disposicion de sos collèguas sens renonciar çà que la a son drech de paternitat.

Per mai de precisions podètz visitar lo site de l'UNESCO :

<http://www.unesco.org/new/fr/communication-and-information/access-to-knowledge/open-educational-resources/>

L'excepcion pedagogica correspond a d' « acòrdís sectorials contra una remuneracion prètzfacha » (definicion d'Éduscol). Aqueles acòrdís, passats amb mantun organismes coma lo CFC o la Seam, permeton d'utilizar d'òbras dins l'encastre pedagogic d'aprèp la lei DADVSI (Droit d'auteur et droits voisins dans la société de l'information) del 1er de genièr de 2009.

La nocion es complèxa de precisar, per mai d'entresenhas anar veire lo site Éduscol : <http://eduscol.education.fr/internet-responsible/se-documenter-publier/visualiser-projeter-des-contenus/faire-jouer-lexception-pedagogique.html>

C- Las diferentas licéncias existentas

Las licéncias liuras son interessantas perque garantisson quatre dreches que l'autor pòt retèner o pas dins sa causida finala de licéncia a associar a sas òbras :

- usatge de l'òbra ;
- estudi de l'òbra ;
- modificacion o annexion de l'òbra en una òbra derivada ;
- difusion de l'òbra, biais comercial comprés.

L'òbra es doncas expleitabla per tant que lo drech moral de l'autor siá respectat.

Quand un autor vòl publicar una òbra es doncas possible per el de compausar sa quite licéncia e de seleccionar los diferents dreches. <https://creativecommons.org/choose/>

« Licence ouverte/ Open Licence », Etalab, es estada creada per lo Govèrn francés dins la mira d'encoratjar la reutilizacion de donadas publicas. La mencion de la paternitat demòra obligatòria per l'utilizacion de las donadas.

Las diferentas Licéncias Creative Commons :

CC-BY (Atribucion)

CC-BY-SA (Atribucion, Partatge dins las meteissas condicions)

CC-BY-ND (Atribucion, Pas de modificacion)

CC-BY-NC (Atribucion, Pas d'utilizacion comerciala)

CC-BY-NC-SA (Atribucion, Pas d'utilizacion comerciala, Partatge dins las meteissas condicions)

CC-BY-NC-ND (Atribucion, Pas d'utilizacion comerciala, Pas de modificacion)

Es totalament possible per l'autor, un còp la licéncia depausada, d'arrestar de distribuïr son òbra jos licéncia Creative Commons. Cal pasmens saber que los exemplaris ja difusats e someses a una licéncia CC poirà pas èsser retirats.

Lo « Fair use », o « usatge leial » es un concèpte qu'es complicat de comprendre. Val melhor demandar las autorizacions a l'autor o als aguments-drech abans la difusion dels trabalhs creatius que fan intervenir una òbra o una partida d'òbra qu'auriá pas la licéncia qu'autoriza aquela mena de trabalh.

Per mai d'informacions vos podètz referar al site seguent :

https://fr.wikipedia.org/wiki/Fair_use

III/ Cossí cercar un imatge ?

Google imatge es un otís important que permet de cercar d'iconografia precisa jos divèrsas licéncias. Sufís d'anar dins los « paramètres » de Google imatge, seleccionar « recèrca avançada » e reglar « dreches d'usatge ».

Wikimedia Commons, Flickr e Pixabay son los sites mai importants que permetan de recuperar d'imatges publicats jos licéncia Creative Commons.

Base Joconde : lo catalòg collectiu de las colleccions dels musèus de França propausa d'imatges tombats dins lo domeni public o qu'an una licéncia obèrta.

Photos For Class : totas las fòtos del site an una licéncia Creative Commons e son adaptats a l'utilizacion dins l'encastre escolar.

Europeana es la bibliotèca numerica europenca que dona accès a mai de 48 millions de documents numerizats, utilizable en cors, en ligam amb lo patrimòni cultural e istoric eissut d'archius, de bibliotècas e de musèus europencs. S'i pòt trobar d'imatges mas tanben d'exposicions, de manuscrits, de conferéncias e d'autres supòrt sus la patrimòni audiovisual, sonòr e musical.

Autras : Bnf, Occitanica, Rosalis, etc.